

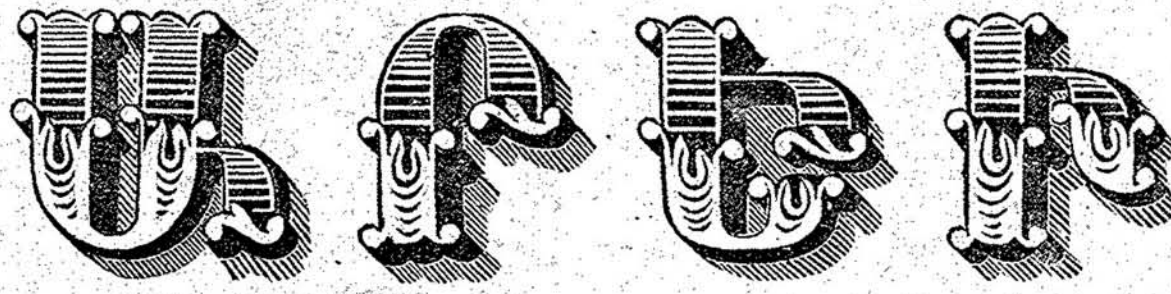
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

ՔԱՌԱՆԵՐՈՒՆ

Տարեկան վեցամսեայ	
Երկրորդ տարի . . . 2. 0. 80	40
Արժանացողներ . . . 20	10

ԵՄԵՆԻՆԻՍԵՐԻՆԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՆ ԵՄԵՆԻՆԻՍԵՐԻՆԻ

ԱՐՏՈՒՍԵՐԻ ԼԵՆԻՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԴԱՐԱԹԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՄ

ԽՍԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

Շարա Ապու Տարա, Թիւ 16

Ա Ղ Ե Մ Ս Տ Ե Ր Ի Ա

ՀԱՍՏԵ

Journal ARRY

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԶԵՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆ

ՏՆՕՐԵՆ-ԽՍԲԱԳՐԱԿՈՒՆ՝ ՎԱԶԱՆ ԹԵԲԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԶԳԱՑՈՒՄԸ

ՄԵՐ ՊԵՏԻՎ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Մարդ երբեմն միջկարգային երկուշաբթիներ ալ կը գտնէ այս ազգին մէջ, բազմաթիւ տխուր երեւոյթներու քով: Կը բաւէ որ տեսնենք ուղեւոր, կամ աւելի ճիշդ՝ կը բաւէ որ միւս տխուր պատկերները ազատ ձգեն մեր տեսողութիւնը, միշտ կը գտնենք զանոնք և կը քաղենք անոնցմէ, մերթ անդիւստակցաբար, այն անհրաժեշտ սգեւորութիւնը որ հարկ է կարենալ նոյն իսկ ողբալու համար:

Այդ արդարացի միջկարգային թիւերը ու ոգեւորութիւնը ներշնչած էր մեզի Վանը՝ իր հերոսական դիմադրութեամբն ու յաղթանակովը: Հիմա կը տրտմինք, և որքան, լըսելով թէ այն ազգ. միութիւնը որուն կը պարտէին Վանեցիք իրենց յաղթանակը, շուտով քայքայուեր, չքացեր է իրենց մէջ, երբ թշնամին դեռ իրենցմէ քանի մը տասնեակ մղոն միայն հեռու էր: Տըրտմեցանք ու կատրեցանք՝ երբ լսեցինք որ քաղաքի Զէյթունը, «արծիւներու բոյն», որ մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ մէկէ աւելի անգամներ ազգային հպարտութեան մը առոյգ զգացումն էր ներշնչած մեզի և զոր կը սիրէինք անընկճելի երեւակայել, այնքան դիւրաւ տեղի տուած էր այս անգամ՝ խաբուած և բոլորովին անօգուտ զոհողութեամբ մը: Հիմա կը հպարտանանք որ նոյն այդ կիւրծ մէջ, ուրիշ կողմեր, ուրիշ լեռներու վրայ, գտնուեցին ժողովուրդի մաս մը որ իմաստութիւնն ու քաղաքիւնը ունեցեր է ոչ սպառնալիքէ վախճալու և ոչ յորդորի հետեւելու և «հին քաղ Հայոց» հոգին միշտ արթուն գգալով իր մէջ՝ փրկելու է թէ՛ ինքզինքը և թէ՛ Հայութեան պատիւը: Կը ցաւենք, կը դաւադանք և գլուխներ պատէ պատ կը դարձնենք երբ կը տեսնենք որ հակառակ պահանջքին ահագնաւորութեան՝ Եգիպտոսի վրայ, գրեւոր Գահրէի և Աղեքսանդրիոյ հայաշատ կեդրոններուն մէջ՝ իր ունեւոր և բարեկեցիկ դասաւարտներով չի յուզուիր, չի փոթորկիր, քիչ մը դուրս չելլեր ինք. զինքն և դուրս չի հաներ իր գրեւոր պանծն մետաղի կամ թուղթի այն կտորները որոնք հոս իր դոյուլութեան պերճանքն են միայն և հոս՝ Հայաստանի ու Կովկասի մէջ, հազարաւոր կեանքերու և գրեթէ ամբողջ ազգի մը կեանքին գինն են մեր յուսահատութիւնը յոյսի կը փոխուի սակայն՝ երբ նոյն Եգիպտոսէն, Գահրէի և Աղեքսանդրիոյ միջև թանձրացող ազգային գաղութէն, կատանանք գեղեցիկ օրինակը ինքնաբերական և արագ, մանաւանդ արագ գործունէութեան մը, երբէկ Բոր-

Մայիս ցամաք ելած մեր կիլիկեցի հերոս գաղութականներուն՝ այսօր, անմիջապէս, եղբայրական ձեռքի մը կարկառուութեամբ, ինչպէս կ'երեւի այս թիւով «Արեւ»-ի մէջ հրատարակուած թղթակցութեան և անոր հետեւող ցուցակէն:

Իրաւ է թէ այս վերջին փոփոխութեան թանձրացն է որ մեզի կուգայ մանաւորապէս և այդ պղծիկ ազգասէր գաղութին համար մեր արդէն ունեցած համակրութիւնը հիացումի կը փոխէ, բայց մենք նպատակ չունինք այս տողերով գովեստն ընելու թանձրացի Հայոց: Այս առթիւ մենք կ'անդադրաւորենք ընդհանրապէս մեր բոլոր պղծիկ գաղութներուն մէջ ազգային զգացումին զօրութեանը վրայ, համեմատաբար աւելի զօրաւոր և աւելի գործունէ եայ քան հայկական մեծ գաղութներուն՝ կրնանք ըսել նոյն իսկ հայկական մեծ կեդրոններուն մէջ:

Առանց շատ հեռուները, մինչև հնդկական կղզիները և մինչև Պրահայի երթալու, ուրիշ մերթ ընդմերթ լսող Հայուն ձայները այնքան հարաւատ հայկական չէր մը կը յայտնեն—կը բաւէ նայիլ մեր շուրջը, թանձրացն զատ Եգիպտոսի միւս հայաբնակ քաղաքներուն վրայ ալ որոնց գլուխը կը գտնենք միշտ Զակաղիկը, հաստատուելու համար թէ հայկական փոքրիկ գաղութները մեծերէն աւելի կ'արժեն յաճախ Հայա Սուտանը և Հայկ. յիստանը, որոնք միմիայն անվերջին մէկերու տարուան միջոցին, ազգային շատ մը կենսական շահերու և խնդիրներու շուրջ թէ՛ աւելի համախառն համակամ արտայայտուեցան միշտ և թէ՛ այդ պատճառաւ կրցան աւելի ինքնաբերական քաղաքաբար աւելի առատ զոհողութեան բաժին մը բերել յանուն և հանդէպ ազգային գանազան կարօտութիւններուն:

Ասիկա իրողութիւն մըն է, որուն մէկ պատճառը եթէ այն է որ պղծաւոր գաղութներն օտար մեծ գանդաւորներով չընթացաւ իրենց հեռաւոր հայրենիքին և ազգին համար կարօտի աւելի բուռն և աւելի անխառն զգացում մը կ'ունենան, միւս գլխաւոր պատճառն ալ փնտրելու է այնտեղ՝ որ իրենց թուոյն սակաւութեանը պատճառաւ իսկ դա. զութին անգամները աւելի յաճախ իրարու քով կուգան, կը մտածեն ու կը խօսին ազգին մեծ շահերուն, մեծ խնդիրներուն վրայ և միասին խորհելով ու խօսելով բնական է նաև թէ իրենց մէջ վառ կը պահեն ոգեւորութիւնն ու համարաշխարհութիւնը հանդէպ ազգային կեանքին և ազգային գործերուն:

Եւ ահա՝ ճիշդ այս մասին է որ

մեծ կեդրոնները, գլխաւորաբար Գահրէի և Աղեքսանդրիոյ, պէտք է օրինակ առնեն պղծիկներէն, պէտք է փնտռեն, յոգուտ և ի սէր ազգին, զիրենք միացնող և ոչ թէ բաժնող կէտերը, այսպէսով միշտ ոգեւորուած մնալու և այսպէսով մէյմէկ «պղծիկ» կամ մէյմէկ մեծ թանձրացն ու Զակաղիկները ըլլալու համար...

ՎԱԶԱՆ ԹԵԲԵԱՆ

Նոյնիստայն և անոնք, իրենց ծանրացող արտեւանունները մէկէն վեր վերջնեւով կը մերժեն խաղաղ զուգորդման թախանձարներն սպասուած անուշ բաժակը, խորհելով կրկին իրենց քաղաքի ամուսիններուն, հայրենուն, եղբայրներուն և ինչու կը շտապեն, հէ՛զ դաղթական քոյրեր՝ գեղայոյն խօսեցեալներուն, անոնց անդհալից հեղեղուն, անոնց ծովանման ցատուկին, անոնց աւելի յուսահատ պայքարին...

Մ. Յ. ԱՅԵՐԵԱՆ

15 Սեպտ. 1915

ԺՈՂՈՒՆ, ԵՐԹՈՒՄ...

«Հինգ հազար հայ գաղթականներ Բոր-Սալիս հասան»:

(Ազգային վերջին ուր)

Նաեւ, կը մտնեն ցամաքին ու կը ժողովն զանոնք: Տեսնէք, նաեւ կը հաւաքեն զանոնք, մեր մահամեծ գեղին կիլիկիէն, աղջիկներէն ու փոքրիկ մանուկներէն մէկ քանիները, խորհրդաւոր լոյսով մը մարտող մարգարիտներ հաւաքելու պէս: Ժողովէ՛, Երթալէ՛, անգին գոհարներ ժողովելու պէս ժողովէ՛, սպառող բազմա. դարեան գեղին այդ փխրուն խեղճները...

Ու նաեւ կը ժողովն զանոնք: Զուրկն երեսն թէ ծովը եղբորդ դաշտերու վրայէն, ինչ փոթ որոշել աւելի: Միայն թէ, անհէ՛ջ, նաեւ կը հաւաքեն զանոնք, մեր օրհասական ցեղին կիլիկիէն, աղջիկներէն ու փոքրիկ մանուկներէն մէկ քանի խուճեր, աղեքսանդրիոյ վրայէն մը թառամող ծաղիկներ հաւաքելու պէս:

Ժողովէ՛... Անհրաժեշտ փոթորիկներէ՛ արմատախիլ վար քրտած լեռան հաղուաղիւտ ծաղիկներ ժողովելու պէս, կորսուելու վրայ եղող Արեւիկէի ամենէն արմալ գեղին փոշիթաթառ այդ հուսկ նմոյշները ժողովէ՛, Երթալէ՛...

ԱՌԱՋԻՆ ԳԵՆԵՐԸ

Եգիպտական առաջին գիշերն է որ կը յառաջանայ:

Բայց դեռ անոնք կը մերժեն ընդունիլ անոնց համադրուանին իրենց մատուցած առաջին խաղաղ նիւնը:

Ինչպէս փակել իրենց անձկալիք աչքերը, երբ իրենց սիրելիները, հոն, հեռուն, զաղբառաւոր օձերու հետ կը մարտնչեն և զիջեր ու ցորեկ կը հակեն՝ որ չըլլայ թէ արժուեցան իրենց հայրենի սարերուն մէջ մահն ու աւերը բոյն դնեն:

Եւ անոնք — բիւր ողջոյն անոնց — իրենց թիկունքը ապարդիւթեան երկրին առատահունձ դաշտերուն դարձուցած՝ կը նային շուրթն անձայրածիւր միջոցին: Հիւանդ ու վիրաւոր հողիով կը նային շարունակ ծովուն:

— Ծով, մեր աւելանքին խաղաղիկ մը չունի...

Ու ծովը կը հեւայ, ու ծովը կը փրկէ:

Մինչև երկինք ցամաքալից բաղուկներ կը բարձրացնեն և մերթ զանոնք ուժգնութեամբ կը վարեն ապարդիւթեան երկրին խուճ, անգին ժայռերուն:

Եւ ահա՛, ատուղապար կրկին զանաւորներն զուարթ աստուածներու լուսազարդ այդ շքասկզանէն, բաժակ մը կ'երկնայ, զուրկ բաժակը, ու կամայ կամայ կը մօտենայ անոնց շրթներէն:

Ահա՛ մոռնալ մը կ'արձակէ ծովը

ՓԱՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՕՏԱՐԻ ՄԸ ԽՈՒՐԸ

Վրաց «Սախ. Գուրգ.» լրագիրն իր թ. 352-ում տպել է իր սեփական թղթակից կապիտան Բակրաձէի հետեւեալ յօդուածը, որ կրում է «Հայաստանի հաւաք» վերնագիրը:

«Սախ. Գուրգ.» լրագիրը դադարեց նման լինի, որպէսզի խուճ ու կոյր ձեռնայ այս սարսափներէ պատճառով և արդի խորհրդի դուրս չը ցայտի: Ասիկա ու վախճալ իմ գրիչը թոյլ է նկարագրելու այն սիրտ կորստող դրութիւնը, որին կենթարկեց Հայաստանը անհաւաք յուրիս 11-ից յետոյ: Թուրք 11-ից առեւակաւ զօրքը ետ նահանջեց Մուշ-Մահալեք-Բիթլիսից, նրան հետեւեց հայ ժողովուրդը, թուրք ոչ պակաս քան 200 հազար հողի միայն վանի վերաթիք: Փակցում է զլիստարտաւ հայ ժողովուրդը ամբողջ ընտանիքով, ձիով, էշով, եղջերով, կովով և գոմէշով: Ժողովուրդը չէ կարողանալով չալալով իր եղած-չեղած տանիք թափում է ճանապարհին, դնում է բորիկ, քաղցած, չողք բերանը չորացած, և ամբողջ ճանապարհը Իզմիրից մինչև Վան ծածկված է տանջված, ոտաւորիկ, քաղցած ու ծարաւ ժողովուրդով: Ով որ միջոց ունէր—օր. հարկուտները կտուրով հասաւ Իզմիր, սակայն ինչ պէտք է անի աղքատների այս բաղձուլութիւնը: Տեսնէ՛ք, ընթերցող, որ 3—4 տարեկան երեխան տաքացած և աւաղտ ճանապարհով 200 վերստ անցնի ոտաւոր: Երկ. Տեսնէ՛ք, որ սովորական անցուրականը 6 վերստ տարածութեան վրա երկու ծնողական կին վերջին նորածին երեխաներով: Մեր դաշտային շարժական հիւանդանոցը լցվեց կալ, կոյր և նորածին երեխաներով: Անցեալ օրը դալիս էր մայրը՝ հեռը բերելով 4 երեխայ, ուրոցից ամենամեծը 7 տարեկան էր, միւսը 4 տարեկան հիւանդ աղջիկ, որին քաղց էր տալիս ձեռքով: Վանից թէ Արձնէից անցնելով մօտ 200 վերստ տարածութեան: Լալիս են երեխաները, մօր տեսքը սարսափելի է: Մաղքը բձկված, բերանը ցամաքած, արտաւորքը չորացելու արդիւն է, դալիս է կաղալով: Մօտեցում է մեր վրաններին, նստեցնում է հիւանդ երեխային դետնին, հողոց հանում սրտի խորքից, լաց լինում լուռ ու մռնել, առանց ձայն հանելու, համբուրում որդուն և ճանապարհ ընկնում: Զանապարհներն յոգնած մայրերից թողնված այսպիսի երեխաներ շատ կան: Անտի-անտիական փոփած են թէ՛ կենդանի և թէ՛ մեռած երեխաներ: Տողերիս գրողը միայն հէնց ինքը վերցրած ունի իր մօտ 6—7 երեխայ: մէկի տէրը յայտնելիք իսկ միացեալները ինձ մօտ են: Բոլորն էլ աղջիկներ են: Երեւում է, որ տղայ երեխաներին քիչ են թողնում: Զօրքը ըստ չափու կարողութեան օգնութիւն է հասցնում: չէ՛ք տեսնի և ոչ մի զինուոր, որ չալալին փոքրիկ երեխայ չունենայ: Մակայն 200,000 մարդուն ով կարող է տեսնել թիւն անել, բերել, կենդանի, խմել, դրա համար էլ թոյլերը ոչնչանում են ճանապարհներին: (Մօակ)

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԻ

«ՀԱՅԿ. ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԿՈՌԻՆ ՀԱՄԱՐ»

Արդիւնք մաս առ մաս եւ փոքրով փոքր յղուել էլ Եւփրատի վեհ. Կարողիկոսին, Հիմնադրամի Ծանփախուսքին միջոցաւ, որպէսզի անխիտ յանձնարար ֆախսակցներու կամ կամաւորներու, ինչպէս որ վարկեանքն համար աւելի պէ՛տ է յարմար սեղծ Ազգիկ Հայրապետ:

Դ. ՅԱՆԿ

	Եղիպ. Դուր
Նախորդ ցանկից գումարը	3078
Առաջ Գումարեան	50
Եւփրատ Բարեկեց	100
Տիկ. Ազգի. Ա. Գումարեան	50
Հրաւիր Տիկեան (ամսական)	20
Գումարի Գրքեան	100
Արիւս. Ղազարեան	500
Տիկ. Լ. Զորեան	50

Ըստ Ե. Դ. 3946

ՄԵՏԻ

ՀԵՐՈՒ ՎԱՐՔԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՍՏԱՐԱԿՈՒՆ ԳՈՒԹԱՅԻՆ ՇՈՒՍԸ

(Սեփական քրքակցութիւն)

Թանքա, 17 Սեպտ. 1915

Շատ ուրախութեամբ երեւոյթ մ'է Թանքայի Հայոց նախաձեռնութեամբ իրենց հանդէպ իրենց ազգ. պարտականութեան Բոր-Սալիս ժամանող 500 ազգայիններու լուրը զապանակէ մը զրքուածի պէս ցնցեց ամենքը և առ այդ անմիջապէս հանգամանակներու ձեռնարկուեցաւ Բանքայի քրքակցութեան շարժումները: Ինչպէս քանիցս, այս անգամ ևս շատ սրտառու էր շատ մը համեստ քանակներու նուիրութեամբ. ծերուկ կարուհին իր օրուայ վարձը նոյնութեամբ խրկած էր, երկրորդ մը իր քոսիկն ամբողջ պարունակութեամբ (10 զր.) սեղանի վրայ կը թափէր. անիկ զրկուած ըլլալու հոգը չէր որ կը վրդովէր զինք, այլ կը ցաւէր որ աւելին չունէր տալու:

Հանգամանակներու արդիւնքը, 37 եղ. ոսկի, հետեւեալ օրն իսկ զրկուեցաւ Գահրէի Ազգ. Առաջնորդարանը, յատկացնելու նպատակին: Մեզմէ մի քանի քրքակցութիւն միայն հեռու ներկայացող կենդանի և սրտառու ծերիկ տեսարանին առջև մեր ունեւորները արդեօք ինչ ժեստով վերապահած են: Ստորեւ՝ նուիրատուներու ցանկը:

Հ. ՀԱՅՈՒՆԻ

Թանքայի Մաթոսեան տան կողմէ 500, Տիգրան Միթիւրեան 250, Մելիք Մելիքեան, Գումարեան, Եւփրատ Բարեկեց, Վարդան Պապեան 200ական, Պարտաւոր Մալիկեան 195, Սելվին Ազգայիններու կողմէ Գ. Լեւոն Սարաֆեանի ձեռամբ 165, Գումարեան, Գրիգոր Տէր Միքայէլեան 150ական, Լեւոն Սարաֆեան, Սարգիս Այնաճեան, Գումարեան Ստորեան 100ական, վարձք է՛ք. Ապարադ, Ա. Յ. Կարապետեան եղբ., Պետրոս Ժամկոչեան, Աւագեան և որդիք, Մեղրոն Մարգարեան, Գարու. Թիւն Գալուստեան, Տիգրան Սարգիսեան, Գովհանէս Թիւֆէնկեան, Հրաւիր Եթմեան, Կարապետ Բարեկեցեան, Աւագեան Գալուստեան, Զորեան Անդրէասեան, Արշակ Սարաֆեան, Լեւոն Մալիկեան, Գրիգոր Գաղապեան, Աւագեան Զորեան, Համբարձում Մրգեան, Նազարէթ Պոյն-

ճուղին, ձիվան Սիմիթեան, Ս. Դար-
դարեան, Կապուստեան, Ս. Երանյան,
Յակոբ Թաշեան 40, Պետրոս Գառնի-
ճեան, Պետրոս Դադարեան, Յակոբ Լե-
ւոնեան, Երուանդ Մանուկեան, Բեկի-
Սրայեան, Ոսկ (Ե. Փ.) 30ական, Գարե-
գին Կանանեան 25, Աբրահամ Թեմիշե-
ճեան, Ալեքսան Կարապետեան, Կարա-
պետ Երվանդեան, Յակոբ Երվանդեան,
Միլոն Գրեմեան, Սահակ Սահակեան,
Համի Միլոնի ձիվեան, Ալեք Մա-
թոսեան, Մարտիրոս Զիլիկեան, Տիգր.
Արաքսի Փանոսեան 20ական, Աստու-
ր Գառնիճեան, Ո. Ոսկ, Միլոն, Ժոսի,
Յակոբի վաշտաբան 10ական, Մեր
մօր մը կարող չէք 5:

Համագումար՝ 4170

ՓՐՅՈՒՍԻ ԷՋԵՐ

ՏԱՐԱԶԵԼԵԱՆ ՅՈՒՆԻՍԵՏԵՐԻՍ

ժ.

«Միջնադար» նաև է կը փոխադ-
րուենք «Սիմիթի պի Ռանկու» շղթա-
ւը: Այս վերջինը մեծութեամբ չի հաւա-
նարի առաջնայն, սակայն հոս ալ միև-
նոյն համագումարներ կը վարենք: Մեր
նաև է շուրջ կը գտնուին «Քուրն» և
«Քրիստ Ժօր» մարտնաւերը, նաև
կարգ մը ֆրանսական յանձնարար:

Մայիսի խաղաղ ու սրբառ գիշեր
մըն է: Ժամը 9ի տոնիկները մեր նա-
ւուն կը մտնայ թորիքեւս-պօթ մը,
որուն մէջէն սրայ մը փողով կը դու-
նայ:

«Բրիտանիա» արձակուրդ մը կ'ըս-
պատուի այս օրը: Երեւոյ, նա-
ւուն բոլորը:

Հետեւեալ առաւօտուն՝ մեր դրա-
նաւորները տեսակ մը ողբի ու վայնա-
սունի ձայնով հանելով 3—4 հատը կ'սկը-
նեն մեկնել: Մեր նաև ալ անոնց հետ
էն ճամբայ կ'ելլէ: Մեր շրջապատ-
նակ կը տատանի օդին մէջ: Թշնամի
ընդծովեայ մը տեսեր է և մեղ կ'զգու-
նայ: Հինգ ժամ վերջ կը հասնին
Լէմնոսի ծովածոցը և ապա՛նով ծովա-
խորը կը մտնեն:

Յաջորդ առտու կրկին լուր կուգայ
որ մեր նաւը Գապուսեան մեկնելու ձա-
քան վտանգ կայ, կ'ըսուի, սակայն ոչ
է մեկնել: Բարձրէն այդպէս հրաման
կայ: Նաւը ճամբայ կ'ելլէ: Պահակ զին-
ուորներ իրենց հրացանները լարած
կապ մը պարտաւոր կը կենան նաւու
դաստակաւորները վրայ, որոնցիկ երբ
թշնամի ընդծովեան յարձակում գործէ՝
անմիջապէս անոր հայելին կամ periscope
կոչուած դռները գործեն:

Զիջը ծովուն մէջտեղին ենք, երբ
նաւապետին հրաման կ'ուգայ որ դէպ
կ'ընկնուի մեկնելու: Կրկին վտանգ
կը նշարուի: Երեւոյ Կարապետ կ'ուզ-
ղուին:

Հետեւեալ առաւօտ՝ Լիպոնոսին մէկ
ժամ հեռավորութեամբ ծովուն վրայ ենք,
երբ մեր աչքերուն առջև կ'ընկնուի զմե-
քսից «Թրայմֆօր», որուն մէջէն աղա-
տած նաւորները քիչ վերջ կուգան
կ'անցնին մեր նաւուն քովէն: Երեւոյ
ժամ վերջ destroyer նաւու մը մէջ զըր-
ւած դէպի Լիպոնոս կը բերուի նաւա-
պետը: «Թրայմֆօր» «paymaster»-ին
գիտելը, ծախուած անդէ: Նաւային դր-
շակով:

Հետեւեալ, կը գոչին աղաւտեւները
և հուրա՛ւ կը գոչենք նաև մենք, նա-
ւուն մէջ գտնուողներս:

Ջրասաւառակներն ու սաւառակ-
ները անընդհատ պտտոյ կ'ընեն մեր զը-
լուն վրայ: Ջրասառակներ ընդծովեաները
չարան-չարան կ'անցնին մեր նաւուն
քովէն: Թրիպոսիկով «Մարսէյէր»-ի
գիւցաղանաւուն եղանակով եղեակներ
պատմական ծովուն վրայ:

Բանի մը անգամ ևս ճամբայ ել-
լէն ու եւ գաւառիկ եւք, վերջապէս
նորէն կը մտնենք Լէմնոս, ուրկէ կրկին
կը փոխադրուենք «Միջնադար» շղթա-
նաւը, ուր կը մտնենք քաւակաւ երկար
ժամանակ:

Լէմնոսի ծովածոցին մէջ տեսնու-
նաւ մեր սաւառակներն ու շրջապատ-
նակները: Ջրասաւառակներն մէջ երկու-
նորէն կը նստին, որոնց երկուքին դուռ-
նըն ալ լաւ մը կ'ընթերցած է: Ջրասա-
ւառակներն պաշտօնն է օդին մէջէն և
կամ ծովուն վրայէն տեսնել շուրջի յա-
տակը: Գտնուող թշնամի ընդծովեաները
և իսկոյն լուր տալ նաւերուն: Բրիտա-
նական զբաղմունքներն ունենք ունին
նաև օդապարիկներ, որոնք կայմերէն
վեր քաւակաւ լարձը կը կենան, սակայն
միշտ կապուած են զբաղմունքին: Այս օ-
դապարիկները բարձրէն թշնամի դիմե-
րը կը հետադադնեն և հեռազանով կը տե-
ղեկացնեն զբաղմունքին՝ որ իր կարգին
կը ուղարկուի թշնամի գիտելու, օդապար-
իկին տեսած ուղղութեան համեմատ:

Մարդ կը հիմնայ Դանիակից պետու-
թեանը գեղեցիկ ու կանոնաւոր կազմա-
կերպութեանը վրայ:

Իսկ Անգլիայի գիտնորներն քաղա-
թիւնը, անձնութեանը, հաստատա-
կանութեանն ու հաստատարութեանը կա-
րելն չէ նկարագրել:

Նաւորներուն և գիտնորներուն ու-
րախութեան դոգմա-գործակերպը, նոյն
իսկ ամենամեծ վտանգի պահուն, կը հե-
ցեն ու կ'աշխատեն մարդու եւ կը խոր-
հան թէ արդարեւ անոնք արժանի և ի-
րաւունք ունին միջնադարի իրենց
աղագային: «Britannia rule the waves»
(Անգլիա ծովուն ալիքներուն
գիշերէն):

Յ. Հ. ԹԵՂԵՐՅԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

ՊՐԱՆՍԻԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ստորեւ կը հրատարակենք մէկ քա-
նի մասերը նամակի մը, զոր Թրանսի-
սիայի մը գրած է իր հրամայած գտնողին
մէջ (Փրանսիական ճակատին վրայ) հերո-
սաբար կոռուելով վիրաւորուած հայ զին-
ուորի մը:

Այդ զինուորին անունն է Պ. Տեւե-
մաք Զիլեկեան, բնիկ Պոլսոյ, Լուս-
կիւտաւր-Իսթանուլէի: Ինք պատերազմէն ա-
ռաջ պաշտօնեայ էր Սուլթի ընկերու-
թեան մէջ և իբրեւ կամաւոր զայն էր
իր կենսի շրջանը: Առաջին անգամ իր
կենսի շրջանը նախկին Թրանսիսիայի
սայլին Պ. Զիլեկեան Սուլթի շուրջ մը
ուրած կ'ընկերուէր մասնակցելով վիրա-
ւորուած և հիւանդանոցի մէջ դադրա-
նուած է: Որով յետոյ ապաքինութեան
համար հոս գրեւորուած ըլլալով՝ այժմ կը
գտնուի Ալեքսանդրիայ:

Անաւարտի այդ նամակը՝ որ այնքան
պատուաւոր է թէ՛ մասնաւորապէս ստա-
ցողին և թէ՛ ընդհանուր առմամբ ֆրանս.
բանակին մէջ կոռուող բոլոր Հայերուն
համար: Այս առթիւ աւելցնենք, հիմ-
նուելով իրաւիկներու կողմէ մեղի աքը-
նուած տեղեկութեանը վրայ, թէ ամբողջ
ֆրանս. բանակին մէջ հայ կամաւորնե-
րու թիւը հազարէ աւելի է:

24 Յուլիս 1915

Սիրելի Ջիլեկեան,

Շնորհակալութիւններս ձեր 11 Յուլիս
բուակի գեղեցիկ նամակի համար: Աւ-
րախ եղալ իմանալով ձեր առողջական
վիճակին բարւոյնը եւ անկեղծօրէն քը-
նորակալ Ձեզի՝ ինձի գրելու գաղափար
ուրեցած ըլլալուդ համար: Ձեր վիրաւոր-
եալ քնիքներու մասին ցոյց տուած հոգա-
ծութիւնը իմ արձանի է այն բայ՝ ու ազնիւ
գիտելուդ գործիքի պէտք:

... երբ վերադառնալու ըլլաք, նորէն
ձեր հին գումար (compagnie) ուղեգի՛.
պէտք չունիք ըսելու քի որքան եր-
ջանիկ պիտի ըլլաւ ձեզ իրկին իմ հրաւ-
նիս հետեւ: Ունենալով:

... Վերջապէս, պիտի ըսեմ Ձեզի
քի Օսար Լեգեմին միջ մեկնել առաջ, օստ
համակրութիւն ունիք ձեր երկրին՝ Հայաս-
տանի համար, բոլոր այն սաղապաններուն
պատկարով, զորս կ'ունենէ ձեր հայրենա-
կիցները: Այս համակրութիւնը հիացու-
նիք:

Փոխուեցա՛ւ յորմենէս սեւայ քի որպիսի՝
բազուկեամբ Ձեր ազգակիցները եւ դո՛ւ
իսկ, սիրելի բարեկամ, մասնակցեցա՛ք 16
Յունիսի կասալի նախաճաճարին (Սուլթի
կողմը): Բնի արիւնք իմ Յունիսիսեան բա-
րեկամիս, Բարեկամիս Հայ մը որ իմ Գո-
լեմի դարմանը եղած է եւ որ յաճախ
խօսած է ինձի իր հայրենիքի վրայ, զոր
կը յուսայ որ մը ազաւ սեւանէ:

... Տեղակալ Լ. ՍՊՐԱՍ

Ստորեւ կը հրատարակենք նաև Տա-
նապետ Պ. Եփրեմ Եփրեմեանի Թէնէտ-
մէն մեղի ուղղած նոր նամակը: Վտար-
ենք թէ մեր ընթերցողներէն մէկը պի-
տի փութայ իսկոյն գործադրուած տալ աշ-
տեղ յաշտուած համեմատ պահանջին:

Թեմիս, 7 Մեյս. 1915

... Տեմիս «Արեւի»

Ալեքսանդրիա

Ձեր բերեցի երեք օրինակ ընդունելով
մեծ հետաքրքրութեամբ հայրենիքին եկած
լուրերը կարգադրեցի: Կը յուսամ որ ամեն
օր մեզ անկուր չիք ձեր սասանի սե-
ղերը:

Միեւնե հիմա Հայերս ռազմաբերք
կը պահպանենք, բայց նոր եկած հրա-
նաւորին հաւանքս՝ հրամանատար մեզի
յանմեց բարեկամութեամբ եւ ժամհարմար-
եան պատճառով Թեմիսի մէջ: Բոլորին
կողմէ սիրած եմ Հայերս:

Մեր մեղք մի բանի քննիքներ կան որ
Թրանսիսիայի մէջ չ'աւ հե. կ'ուրեմ մեկ
հաս զրպանի Հայերս-Թրանսիսիայի բաւա-
րան մը: Երբ մեկը կայ որ մեզի գտնու-
նայ, մեծաւ... Տեմիսի կ'ըլլաք: Միջ
փախում: Թրանսիսիայի ստեղծել:

Բնորոշեցի եւս.

Տանապետ Եփրեմ Եփրեմեան

Այսօր ֆրանս. «Ղօթիւ» շղթանաւով
Ալեքսանդրիայէն երբեւ կամաւոր Թրան-
սիայի մէկնելու նաև հետեւեալ հայ երե-
տասարեաները:

Երուանդ-Հայկազն Սղերգի, Արտա-
շէս Ժամպուրեան Պոլսոյ, Յակոբ
Զիլեկեան Իզմիտի, Յակոբ Մանուկեան
Իզմիտի, Յակոբ Պէրպէրեան Տէօրթ-
եօլի:

ԿԻՆԿԵՑԻՆԵՐԸ

ԲՈՐ-ՍԱՅԻՍԻ ՄԷՋ

Տիար Մ. Բրուստանի և իմ կողմէ
տրուած տեղեկութիւններէն «Արեւ» ըն-
թերցողները վերջէ վերջ գաղափար մը
կազմեցին արդէն այն զինուորներու
թեան վրայ որ տեղի ունեցած է վերջեւ-
բեւ Սուլթի մէջ, ինչպէս նաև այդ
շրջանի 5000 Հայերուն աղաւտման և
ողջամբ Բոր-Սաիս ժամանան հրաշալա-
տու ռազմական զորքի Տարախոյս չ'ու-
ր ընթերցողներուն անմարմին կ'ապաւն-
ուելի մանրամասն տեղեկութիւններու:

Թէպէտ ձեռքերուս տակ ունինք շատ
մը նոթեր և հետզհետէ պիտի ունենանք
աւելի մանրամասնութիւններ և նոյն
իսկ Սուլթի մէջ իրենց պաշտօնաւորներուն
օրապատկերը: Թրանսիսիայի ստեղծուած հետա-
քըքաշած վաւերացումներով միասին,
սակայն անոնք կարգի դնել և հրատա-
րակել առաջ՝ ունենք աւելի հարկեցու-
ցիլ ըսելիքներ և աւելի ստեղծական
պարտականութիւն մը: Ենթերցող ամեն
բանէ առաջ կը կայանայ կրկին նա-
ւաբերութիւնը վերապրող և մեր մօտ
ապաւտանող այս 5000 կարծի ազգակից-
ներուն թշուառութիւնը ամբողջութեամբ, ա-
նոնց անմիջական կարիքները որ առաջ
հոգալու մէջ:

Ընթերցողները գիտեն արդէն որ
անկո-նոկապական իշխանութիւնները
ընդարձակ միջոցներ ձեռք առած են այս
գաղթականներուն տեղաւորման և աղ-
ուրտման համար: Բոր-Սաիսի մաքրման
ցիւ (քարանձախ) իսկին ստեղծուող
ընդարձակ զաւտարկները՝ 500է աւելի
վրաններով ծածկուած՝ կատարուող բա-
նակատեղի մը պատկերը կը ներկայա-
ցնէ: Մաքրման իրերը չէնքերը վե-
րածուած են հիւանդանոցի ուր կը դա-
մանուին 15ի չափ հիւանդները և վերա-
ւորները, սակայն, երբեք ծննդաբեր կը-
ներ Բոր-Սաիսի հիւանդանոցին մէջ կը
խնամուին: Ձեռք անուած այս առող-
ջապահական միջոցներուն մանրամասն
տեղեկութիւններն ալ կը վերապահենք
«Արեւ» առաջիկայ թիւին: Մեր աղա-
ւաք:

Ինչքանքը ճիշտ պէտք չէ կարծին սակայն
թէ, անկո-նոկապական իշխանութեանց
այս կարգադրութիւններէն վերջ, իրենց
համար գործ չէ մնացած կամ շատ քիչ
գործ մնացած է: Գաղթականներուն քիչ
շատ տանելի կենսի մը ապահովելու,
անոնց առողջութիւնը պահպանելու, ա-
նոնց ամէն կարգի պէտքերը հոգալու
համար՝ անաղին զոհողութիւններու պէտ-
քը սկիներու է:

Ուրախ ենք հաստատելու, որ Եփրե-
տանայ աղագային իշխանութիւնները, դա-
նադան կարգի հաստատութիւնները և
անհատներն առաջին վայրեաներէն ըմբո-
նեցին իրենց առջև դրուած պարտաւա-
նութեան մեծութիւնը:

Ազգային իշխանութիւն. — Ս. Առաջ-
նորդ Հայրը, Տ. Աւետիս Ե. Եղորդեան
և Գահիրէի ու Ալեքսանդրիայի Գաղ. Ժո-
ղովներուն անդամներէն Տեմիս Կ. Բէ-
նան, Մ. Բրուստան, Կ. Սէֆերեան և
Արամ մէջ Արշակեան վոլոնթարի Բոր-Սա-
իս և տեղւոյն վրայ հաստատուելու և ու-
սումնասիրելուն գաղթականներուն պէտ-
քերը Սալմոնի Հայրը և Գաղ. Ժողով-
ներուն անդամները միեւնելով Բոր-Սա-
իսին հոն ձեռքերն Պրն. Ն. Թօթաթ եռան-
դուն երիտասարդը իբրեւ իրենց կողմէ
ներկայացուցի մը իրենց հրահանգները
գործադրելու և անցած դարձած տեղե-
կադրերու պաշտօնով:

Բոր-Սաիսի վոլոնթար Հայ աղագայը, իր
առողջութեամբ նուիրուեցաւ գաղթա-
կաններուն համար ամէն կարգի աշխա-
տութեան: Ս. Առաջնորդ Հայ նախա-
նորութեամբ Բոր-Սաիսի Հայ Տիկին-
ներէն և Պարոններէն կազմուեցաւ նա-
մատար Ծանօնագրով մը որուն Ատե-
նապետին է Օրիորդ Գալիսեան, Ա-
տեմապետը Տեմի. Արշալուսի և Գահ-
նապետը Տիար Միսաք Մարտիրոս: Այս
Ծանօնագրովին պաշտօնն է քաղաքին
Յայրերէն և օտարներէն նուէրներ տո-
ղելու, ինչպէս նաև եղիպտոսի ուրիշ քա-
ղաքներու հայերէն նպաստներ ընդունելու
և բաժնել գաղթականներուն, մօտէն հրա-
կել անոնց վիճակին վրայ և անոնց
պէտքերը իմացնել ազգային իշխանու-
թիւններուն, վերջապէս տեղական իշ-
խանութեանց հետ յարաբերել գաղթա-
կաններուն վերաբերել խնդիրներուն
համար Աղլ. Պաշտօնական Մարմնի և
Հաստատութեանց ներկայացուցիչներուն
հետ համախորհուրդ:

Բոր-Սաիսի Հայ գաղթականները վրայ
խօսած ժամանակ՝ անկարելի է մասնաւոր
երախտագրութեամբ մը չ'ընել անոնց
Տեմի. Արշալուսի որ փութեց պէտք
եղած տեղեկութիւնները հաղորդել ազգ-
ային իշխանութեանց գաղթականներու ժամա-
նակին մասին և որ առաջին վայրկեա-
նէն իր բնական խնամքին և գուր-
գուրտ հոգածութեան առաքելայ ը-
րաւ գաղթականները Պէտք է գոր-
ծին զլուր տեսնել յարգելի Տեմի-
թեմի գաղափար մը կը գործելու հա-
մար թէ ինչ կոտորուած ուղեւորու-
թեամբ փարած է գործին: Առաջ
չափազանցութեան կարելի է ըսել թէ
իր ներկայութիւնը Բոր Սաիսի նախա-
խնամութիւն մը եղաւ գաղթականներուն
համար:

Հայկական Բարեգործական Բնագումար
Միութիւնը փութեց 200 սակի վարկ մը
տրամադրել ընդկական-առողջապահական
պէտքերուն յատկացուելու համար, միան-
գամայն խոստանալով պէտքերու համա-
ձայն նոր նպաստներ հասցնել:

Գահիրէի Հայ Կարմիր Խաչը Բոր Սա-
իս փութեց օգնել անհրաժեշտ խաւով
մը՝ բարեկարգել Տեմի. Սիւրբեան, Ս. Տ.
Մարգարեան և Դ. Արթիկեան բժիշկ-
ներէն (վերջինը առանձնաբար), Օրիորդ
Պաթիմեան և Պէրպէրեան հիւանդապա-
հաններէն և Պարոնացի Երուանդ Թո-
թաթեան, Դադար Գալիսեան և Տիգր-
րան Մէրճանեան բժիշկի օգնականներէն:

Տեմի. Սիւրբեան, որ միանգամայն
Հ. Բ. Բ. Միութեան կողմէ էր եկած,
պէտք եղած ուսումնասիրութիւններն ու
կարգադրութիւններն ընել վերջ՝ մեկ-
նեցաւ Գահիրէ: Գահիրեաները ամէնքն
ալ իրենց գործին գլուխն են: Անկարելի
է չ'ընելու զոյգ մը հայ հիւանդա-
պահաններուն անձնութեանը վրայ
անոնց գործողութեամբ մօր մը և քրոջ մը
պէս կը խնամեն հայ հիւանդներուն վե-
րաւորները:

Ալեքսանդրիոյ Հայրենացի Կարմիր
Խաչը արդէն երկու հաւ զգեստներ ճա-
նապարհեցաւ Բոր Սաիսի մէջ:

Սիւրբեան Կարմիր Խաչը Բոր Սա-
իս փութեց օգնել անհրաժեշտ խաւով
մը՝ բարեկարգել Տեմի. Սիւրբեան, Ս. Տ.
Մարգարեան և Դ. Արթիկեան բժիշկ-
ներէն (վերջինը առանձնաբար), Օրիորդ
Պաթիմեան և Պէրպէրեան հիւանդապա-
հաններէն և Պարոնացի Երուանդ Թո-
թաթեան, Դադար Գալիսեան և Տիգր-
րան Մէրճանեան բժիշկի օգնականներէն:

Քայ հանած է Բոր Սաիս և կը պարտա-
տուի աւելի լայն մասնակցութիւն մը ու-
նենալու գաղթականներու օժանդակու-
թեան գործին մէջ:

Ալեքսանդրիայի խաւով մը աղու-
փայլ հայ սիկիներ, նախաձեռնութեամբ
Տիկնայ Երուանդ Մանուկեան և Մուրաթ-
եան, իրարու ջով գալով ինք-
նաշօթար ստանձնած են գաղթական-
ներու մանուկներէն 500 հոգի հազուա-
նըքնազգեստ, գուլպայ և կոշիկ յան-
ձնակու հոգը:

Ս. Դ. Հնչակեան եւ Հ. Ս. Ռամկալար
կուսակցութեան Գահիրէի մարմինները
միասնաբար կազմակերպած են Սիւրբեանի
երեկոյթ մը որուն հասոյթը ամբողջ-
վին պիտի յատկացուի Կրկնայ գաղթա-
կաններու պէտքերուն՝ Հ. Բ. Բ. Միւ-
թեան միջոցաւ:

Հ. Յ. Գաւառեցիական Բոլորիկի նա-
խաձեռնութեամբ Կովկաս Թատերախում-
բին կողմէ Ալեքսանդրիոյ մէջ տրուե-
լիք ներկայացումին (Արշալուսի Հովիթը)
հասոյթին կէտը պիտի յատկացուի նոյն-
պէս Կրկնայ գաղթականներուն:

Մ. ՏԱՄԱՍԵԱՆ

Բոր-Ս

